Štev. 17. V Ljubljani, 23. aprila 1909. II. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati **franko.**

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Odkrita beseda.

Predsednik „Slomškove Zveze“ državni in deželni poslanec gospod Jaklič, je objavil v sobotnem „Slovencu“ nekaj vrstic, ki jih — vljudno povabljeni — priobčujemo v svojem listu, da dokažemo s tem svojo rovtarsko navado, svoje sumničenje in zavijanje.

Ta oficialna izjava ni tako huda, kakor bi človek mislil na prvi hip. Kratke in jedrnate besede so spretno zamotane v troje udarcev: eden za Gangla, drugi za „Tovariša“, tretji za Jelenca. V eni sapi se skoraj ne more več, zlasti ne, ako stoji vrli junak na katoliški podlagi in vihti namesto bridke sabljice ubogo, kurje pero.

Toda čujmo!

Prvič: Prijatelj me je opozoril, da je začel „Učiteljski Tov riš“ zopet po svoji rovtarski navadi napadati našo zvezo in njene člane. Piše mi, da naj bi odgovoril na vprašanje „Učit. Tov.“: Koliko članov šteje „Slomškova zveza“? Baje „Tovariš“ sumniči in zavija. Zato odgovarjam: Danes, dne 15. aprila t. l., ima „Slomškova zveza“ sledeče število članov: učiteljskega osobja 160, duhovščine 65, profesorjev 12, laikov 14, skupaj torej 251 članov. Upam, da bode gospod Gangl toliko možat, da bode ta-le odgovor priobčil v „Tovarišu“.

Odgovor je priobčen; a ni naša krivda, ako članom „Slomškove Zveze“ v veliko žalost; pa tudi nam, ker smo res mislili, da šteje imenovana zveza vsaj že pol tisočaka članov. Toda beseda govori, da jih je le 160 učiteljev in učiteljic. Toliko pritiska, toliko persekucije — pa po vsem Kranjskem, Štajerskem in Primorskem ogromno število: 160 l j u d i obojega spola!

Mislimo v vsi ponižnosti, da ni prav nič rovtarskega, nič sumničenja in nič zavijanja, ako k takemu napredku ne izrekamo svojega čestitanja, ker bi bilo čestitanje ironija.

Drugič: Na predbacivanje, da bi se bil neki naš član nepovoljno izrekel o naših članih, ki sedaj vstopajo v naš krog, odgovarjam, da je to navadna žurnalistična laž „Učit. Tovariša“. Lepo ni, ampak umljivo pa tako zavijanje. Najboljši odgovor taki žurnalistiki je, da vsi naši člani, ki ste še naročniki „Učit. Tovariša“, ta list vrnete. Mnogo jih je, ki se izgovarjajo, da ga imajo le radi razpisov učiteljskih služb. Poskrbeli bodemo, da bode vsaka razpisana učiteljska služba naznanjena tudi v „Slovencu“ in „Slov. Učitelju“. Nespametno bi torej bilo, še nadalje podpirati list, ki nas zaničuje in psuje. Proč ž njim in svobodno naprej po poti, ki smo si jo začrtali in ki nas vede sigurno do zmage. —

Izjavljamo: **Kar smo pisali v 15. štev. z dne 9. t. m., pri tem vztrajamo!** — Tam smo rekli: **Ugleden član Slomškove Zveze se je izjavil o onih tovariših in tovarišicah, ki prestopajo šele zdaj, ko je prišla S. L. S. do vpliva in moči, v Slomškovo Zvezo, tako-le: „Meni se ti ljudje kar naravnost gnusijo, ker pristopajo k nam vsi iz dobičkarije in koristolovja; navadno prinese vsak že pisano prošnjo v žepu, katero službo bi rad dosegel.“**

To ni „navadna žurnalistična laž“, ampak je **gola resnica.** Ne imenujemo imena; če bo treba, pa ga bomo! Kakšno je naše spoštovanje do takih ljudi, si lahko uskoki sami mislijo. S tem — konec!

Pisali smo in pišemo **resnico;** kdor pravi, da ne, naj **dokaže!** Ako nam sedaj vsi, kar jih ima „Slomškova Zveza“ vrnejo naš list, dokažejo samo, d a n e m a r a j o r e s n i c e, h č e r k e b o ž j e! Pa hočejo živeti na katoliški podlagi.

„Slovenec“ razglaša bojkot proti našemu listu. Dobro! Zaradi tega nas še ne bo konec. Naposled je pa to še bogoljubno delo: Naš list je tudi med tistimi, ki jih je dal ljubljanski škof na indeks. Torej je vsaj za Slomškarje v ljubljanski škofiji prav, da se ogibljejo tega greha. In ker jih njegov predsednik odvrača od greha, naj mu bodo za to hvaležni!

Tretjič: Tudi liberalno učiteljsko poslopje se maje, zato hrešči; podrlo se bode prav gotovo. Jelenčeva moč, ki to poslopje še drži, niti tolika ni, kakor kakega ljubljanskega izvoščeka.

Res! S fino zafrkacijo je tu označena Jelenčeva moč! Ni čuda, da se ne podira — morda celo peč! A če si ogledamo stvar z resne strani, trdimo, da bo prej konec vse te glorije in ošabne domišljavosti, nego pa tiste moči, ki druži v resnici napredno učiteljstvo! Kar je nestalnega in omahljivega, to pojde. In prav je tako! Srečno pot in mnogo uspeha! Naj se izčistijo naše vrste!

Vsem tistim pa, ki so uskočili in morda še bodo, v premislek besede dr. Janeza Ev. K r e k a — „Slomškova Zveza“ ga nemara pozna! — ki jih je govoril dne 13. decembra 1907. l. na shodu v Ljubljani:

Zveze, ki bi šle za tem, da se naj kaki osebi pomaga do časti in službe, so nemoralne in obsodbe vredne!

O jezikovnem pouku.

(Dopis iz Istre.)

Že mnogokrat sem nameraval pisati o tem, a sem vselej odložil pero, ker sem se nadejal, da napiše kdo sposobnejši kaj tehtnejšega. Nihče noče pričeti, zato pričenjam jaz in bom zadovoljen in hvaležen, ako kdo popolni moj spis.

Ni moj namen, da bi razlagal mogoče kako novo metodo ali razlagal kako spisovno obliko, pač pa mi je namen, da se javno dogovorime o nečem drugem.

Mnogokrat sem slišal pritožbe, da znajo mladeniči in dekleta, ki so dokončali mogoče s prav dobrim izpričevalom sedanjo ljudsko šolo, ko pridejo v življenje, premalo jezika, tako da niso sposobni napisati niti pravilnega lista. Ali je ta pritožba opravičena in, če je opravičena, kdo je temu vzrok in kako bi se dalo izboljšati v tem oziru, to je moj namen razpravljati v tem spisu, a če ne bo dovolj natančno, prosim tovariše in tovarišice, naj oni še kaj dostavijo, in enako prosim tudi one, ki se pritožujejo, ker drugače bi jim veljal pregovor, ki pravi: „Lahko je grajati, a težje delati“.

Je li pritožba opravičena? Že več let sem v takem položaju, da lahko opazujem pisanja mnogih mladeničev in deklet, torej onih, ki so dovršili sedanjo ljudsko šolo, in priznati moram, da jih je večina res takih, ki ne znajo napisati niti stavka. Prigodilo se mi je tudi, da sem dobil v roke pisanje svojih boljših učencev in spoznal, da desetkrat slabeje pišejo, kakor so pisali oni čas, ko so bili odpuščeni iz šole. To me je uverilo, da je navedena pritožba opravičena, in pričel sem razmišljati, kaj je temu vzrok.

Nečem nikogar zagovarjati in nikogar dolžiti, pač pa bom navajal vzroke, ki sem jih sam dobil in kjer sem se prepričal, kako bi se jih dalo odpraviti.

Moram priznati, da je vzrok tudi učiteljstvo. Učiteljstvo, ki se odstrani od drugih svojih tovarišev, ki se ne udeležuje blagra, ki nam ga daje naša organizacija, namreč ne udeležuje se društvenih zborovanj in ne čita niti stanovskih listov, tako učiteljstvo nam prezgodaj zastari, okameni in izgubi le prekmalu onega duha, ki sili k napredku in pridobitvi novih moči.

Tako učiteljstvo navadno ne dela več iz ljubezni do stanu, iz ljubezni do učencev in iz ljubezni do napredka, ampak le zato, da dostane predpisane ure v šoli in prvega potegne plačo. Tako učiteljstvo potem, ko je izmučilo sebe in otroke v šoli, ne išče zabave v tem, da bi poiskalo knjige in čitalo o tem, kakih sredstev naj se poslužuje, da ga bo šolska mladina bolje razumela, pač pa išče zabave v igri. Kjer se igra tarok, trešete itd., bo tako učiteljstvo gotovo poleg, a če mu porečeš, naj pomisli in preudari kaj o šolskih zadevah, dobiš odgovor, da nima časa. Tako učiteljstvo nima pravega napredka v šoli, gotovo se ni potrudilo, da bi se vcrpal predmet otrokom, kot rečemo, v kri in meso, in ako tega ni, je ves trud brezuspešen. Priznati moram, da nimamo mnogo takega učiteljstva, a vendar je tupatam kateri in tak škoduje ugledu vsega ljudskega šolstva. Kjer pa ni ugleda, ni tudi pravega napredka ne v jeziku in tudi ne v drugih predmetih.

Takim ni druge pomoči, kakor da stopijo zopet med svoje tovariše in tovarišice, da se udeležujejo društvenih zborovanj, društvenega delovanja, da se okoristijo z vsemi dobrotami, ki nam jih daje naša organizacija, in videli bodo, s kako vnemo, s kakim veseljem pojdejo na delo. Tam kjer se dela z veseljem, je gotov uspeh.

Morda kdo poreče: Kaj hočem pri našem društvu, saj se že nad pet let ne peča z drugim kot s preminjavo šol. zakonov? — Res je to, a ravno dobri šolski zakoni so povod in podlaga vsemu šolskemu napredku. Tovariš, tovarišica, ali bi bilo škoda, ako bi tudi ti vložil kamenček v to podlago?

Kdor hoče doseči uspeh v šoli, mora vložiti ne le kamenček, ampak nepremakljiv kamen. Pisec teh vrst lahko reče, da ni zamudil v teh letih nobenega društvenega zborovanja, a tudi lahko reče, da se je oživil na vsakem zborovanju in dobil novo veselje do dela, medtem ko smo videli tovariše opisanega kalibra, da so ostali indiferentni tudi oni čas, ko je šlo za naš vsakdanji kruh. In takšen tovariš naj ima pravi uspeh v šoli? Kaj ni mrtvilo šole? Kaj ne ostane indiferenten, ali je napredek ali ni napredka?

Da ni pravega uspeha v jezikovnem pouku, so vzrok tudi naša učiteljišča; zakaj ta so tako ustrojena, da nam izobrazujejo slovensko učiteljstvo s pomočjo tujega učnega jezika. V celi Sloveniji nimamo niti enega učiteljišča s povsem slovenskim učnim jezikom. In kako naj bo učiteljstvo dobro podkovano v slovenščini, ako samo nima priložnosti učiti se vseh potrebnih predmetov v tem jeziku? Pa kaj bomo razpravljali o tem, saj je vsakemu znano, da bijo to po licu vsem pedagoškim pravilom.

V tem oziru je na najslabšem slovensko dijaštvo na učiteljišču v Kopru, ker niti sliši ne slovenske besede, izvzemši takrat, ko samo med seboj občuje, a še to mora prav potihem, da bi ga ne slišal kateri zagrizen lahon.

Učiteljstvo v koprskem okraju je izrazilo že pred leti pri okrajni učiteljski konferenci, naj se učna doba na učiteljišču pomnoži na korist jeziku, ki bo služil prihodnjim učiteljem kot učni jezik na oni ljudski šoli, kjer bodo služili, in v tem jeziku naj se poučujejo na učiteljišču vsi predpisani predmeti. Deželni šolski svet je dobil te sklepe, a glede nanje ni sklenil nič drugega, kakor da se pri drugi konferenci ni čital zapisnik o tej konferenci, češ, drugače bi bil lahko kdo toliko drzen, da bi vprašal, kaj je s temi sklepi.

Iz tega je razvidno, da si učiteljstvo ne more pomagati pri vsi dobri volji, zato mu ne ostaja nič drugega, kakor, da kliče na pomoč državne in deželne poslance, mogoče dosežejo oni kaj več!

Da ne dosežemo pravega uspeha v učnem jeziku, so vzrok tudi naše krajevne razmere. Slovenci v Istri prebivajo večinoma v bližini mest in so po poklicu ali kmetovalci ali delavci v tvornicah in drugih podjetjih. Ženske so skoraj vse perice, mlekarice ali krušarice. Zaradi tega so že mali otroci večino dneva prepuščeni sami sebi, a pri teh razmerah se jim pojmi ne čistijo in misli ne razvijajo. Pisec tega spisa je imel že več let priložnost, da je dobil v pouk pričetnike. Pri tem se je prepričal, da so šestletni otroci jako nerazviti. Nimajo pojma o najbolj navadnih rečeh; govoriti znajo le toliko, kolikor jih je naučila vsakdanja sila, a misliti gotovo prav nič. In kaj naj počne šola s takimi? Ni drugega, kakor da bistri pojme in uči misliti, kar pa ne gre tako lahko, kakor bi kdo mislil, ker otroci so bili precej navajeni biti prosti, čisto svoji in le z velikim, dolgotrajnim in vztrajnim trudom se jih zamore privesti do rednega mišljenja. Vsi vemo, da kdor hoče dobro pisati, mora poprej znati redno misliti, ako tega ni, ni tudi dobrih spisov. Mnogokrat se prigodi, da otroci prično svoje misli urejati komaj po dovršenem 12. letu, a tisti čas prestopijo že v nadaljevalni tečaj. Da ni uspeha v nadaljevalnem tečaju, je vsakomur znano in nepotrebno, da to dokazujemo.

Kaka pomoč bi bila proti temu? Pomoč je v tem, da se po vseh občinah, kjer vladajo ravnokar opisane razmere, ustanovi otroške vrtce za otroke od 4. do 6. leta, a opravi ono olajšavo za otroke od 12. do 14. leta in uvede osemletni šolski obisk, kakor ga določuje državni šolski zakon. Kdo naj pa vzdržuje otroške vrtce?

Redke so občine, ki bi mogle na svoje stroške zmagovati to, a jaz sem prepričanja. da je dolžan skrbeti tudi za te oni, ki je dolžan vzdrževati ljudsko šolo. S tem, da se priklopi vsakdanji šoli še one otroke, ki obiskujejo sedaj nadaljevalni tečaj, se pomnoži število otrok v toliko, da bo treba vsako sedanjo šolo razširiti še za en razred. Tudi s tem se pomnože stroški za ljudsko šolo, a največja neumnost je štediti pri šoli na škodo svojih lastnih otrok. Bo še druga ovira. Naši klerikalci bodo zakričali, da bo kmet izgubil delavne moči, ker bodo morali 12—14 letni otroci vsak dan v šolo. Ubogi kmet, ki je prišel na tako šibke delavne moči, tak je gotovo že na robu propada, in 12—14 letni otroci, ga ne bodo rešili, treba mu je drugačne pomoči, a o tem ni moj namen razpravljati tu. Res je pa, da zapravljajo taki otroci dragoceni čas v 99% s pohajkovanjem, igranjem in še drugimi gršimi razvadami. To je klerikalcem v korist, ker lahko kažejo, kako slabo vzgaja novodobna šola, zato ker ni v njihovi oblasti.

Zato ne more učiteljstvo narediti nič drugega, kakor da poudarja in priporoča zgoraj navedeni lek, a deželnim in državnim poslancem je dolžnost, da to preudarijo in potrebno ukrenejo za izobrazbo našega ljudstva, zakaj nevednost je najdražja reč na zemlji.

V pričetku tega spisa sem navedel, da sem opazil pri svojih bivših učencih, da kot mladeniči slabeje pišejo nego oni čas, ko so bili odpuščeni iz šole. Enako se godi najbrže tudi z drugimi. Kaj je temu vzrok, je lahko uganiti, namreč to, da oni, ki končajo šolo, obesijo knjige in pisalno orodje na klin, in prično se veseliti in uživati enako svobodo, kakor so jo imeli pred šolsko dobo. Kdor ne napreduje, ta nazaduje, je že star pregovor. Ko jih sila življenja prižene do tega, da morajo zopet prijeti za pero, isti čas se šele spomnijo, kaj so pozabili. Kako temu odpomoči?

Dvajsetletne mladeniče in dekleta zopet učiti? Tega ne, pač pa mora biti skrb, da zabranimo pozabljivost. To bi dosegli najložje s tem, ako bi morali nad 14 let stari do 20 leta obiskovati nadaljevalni tečaj. Tu bi bil mogoče na mestu nadaljevalni tečaj in ne zato, da nadomesti zadnji dve leti šolske dobe. Tega tečaja pa ni in težko bi ga bilo ustanoviti, a kako pomagati? Dobro nam služijo razna bralna društva, a žal, da se premnogokrat zlorabljajo v razne politiške namene, zato tudi nimajo pravega uspeha. Najboljši uspeh dosezajo knjižnice, kjer jih vodijo tako, da ne morejo vplivati nanje politiško strankarski nameni. Zato so neobhodno potrebne šolske knjižnice, ker le učitelj, ki je imel poprej v šoli čitatelje, bo jim znal vsaj za prvi čas izbrati primerno berilo.

Po določilih šolskih zakonov bi morala imeti vsaka šola svojo knjižnico, a ravno ti zakoni določujejo, da se imajo te knjižnice ustanoviti z doneski, ki jih dado občina, dežela, država in razni dobrotniki.

Občina ne da v ta namen nič, ker nima iz česa, dežela nič in država zopet nič. Če se posreči učitelju ob raznih prilikah dobiti kateri donesek od dobrotnikov, mora skrbeti za to, da si omisli knjige, ki so primerne za šolsko mladino in te gotovo ne zadovoljujejo tudi starejše mladine. Na vsak način moramo priti do javnih knjižnic, ako nočemo, da mladina še nadalje ne pozablja tega, kar se je naučila v šoli.

Kako se doseže to, bodo po krajevnih razmerih najložje določili rodoljubi, ki jim je pri srcu naš narod in njegov napredek.

Tupatam so narodnjaki že ustanovili knjižnice, a vendar zapažamo, da se jih ne poslužujejo vsi kakor bi morali. Jaz vidim vzrok temu največ pri starših. V pričetku spisa sem omenil, da so starši premnogokrat zadržani, da ne morejo porabiti svojega vpliva na vzgojo otrok. Res je to, a vendar lahko dobe tudi starši dostikrat priliko, ko bi lahko žrtvovali več pozornosti svojim otrokom. Vendar je večina staršev, ki opuste to, in moški zaidejo rajši v krčmo, kjer si poiščejo družbo, s katero se največkrat zabavajo po cele dneve pri kvartanju in pijači. To vidi mladina in jako rada udari tudi ona na to pot, zato vidimo premnogokrat, da se že šolska mladina zabava s tem, da skrita za kakim vogalom kvarta, a 15 in nekoliko let starejši dečki pa so že pravi pijanački. Matere imajo ob takšnih prilikah glavno nalogo, da se za vse zanimajo, le za svoje otroke ne. Starši, pomislite, ali bi ne bila bolja zabava, ako bi ob taki priložnosti zbrali krog sebe svojo družinico, oni, ki zna čitati, naj bi glasno čital iz ene ali druge knjige, a drugi naj bi poslušali in bolj odrasli in razumni naj bi vsaj ob koncu čitanja izrazili svoje mnenje o pročitanem, tako bi se vadili misliti sami, a vadili bi misliti tudi druge in posebno male otroke. Na koristi bi bili duševno in največkrat tudi gmotno.

Istra je vinska dežela, in mnogo je takšnih, ki so trdnega prepričanja, da vino človeka krepi. Zaraditega so slučaji navadni, da starši dajo že dojencu vina, ako ne more mati drugače, omoči prst v vino in ga da oblizniti dojencu. Nekdaj sem slišal nekega gospoda, ki je ostro sodil naše ljudstvo in zaraditega izrekel res preostro obsodbo o njem, namreč: „Istrian je spočet v pijanosti, rojen v pijanosti, živi in umrje v pijanosti“. Ne trdim, da je to popolna resnica, a vendar moram reči, da se použije v Istri mnogo preveč vina. Pije se ob vsaki priliki in kar je najžalostneje, od tega popivanja se ne izključi niti maloletnih otrok in, ko je mati zraven, niti ne malih dojenčkov. To nima dobrega vpliva na razvoj duševnih moči otrokovih in to tudi ni zadnji vzrok, da ne morejo otroci napredovati v šoli, kakor bi sicer morali. Tovariši in tovarišice, to zamoremo povedati staršem le, ako uvedemo roditeljske shode. Pri roditeljskih shodih imamo najlepšo priložnost, da se dogovorimo s starši prijateljski. Zaraditega bodi prva naša skrb, da čimprej uvedemo tudi v Istri roditeljske shode. Nadejam se, da bomo potem bolj zadovoljni z uspehom mi v šoli in gotovo z nami tudi oni možje, ki jim je blagor našega naroda pri srcu.

Povedal sem svoje mnenje in prosim tovarišice in tovariše, naj tudi oni povedo svoje. Enaka prošnja velja tudi za one, ki si žele boljega in večega uspeha od ljudske šole.

Dostavek uredništva: Tudi mi vabimo istrsko učiteljstvo, da se izjavi o tu navedenih nasvetih; naš list mu je na razpolago. Tudi v tem primeru veljaj resnica: Učitelj bodj voditelj svojemu ljudstvu!

Balkanski narodi.

I. Uvod. Jugoslovani: Slovenci — Hrvatje — Srbi — Bolgari.
II. Neslovani: Rumuni — Grki — Turki — Albanci.
III. Ostali. Pregled in sklep.

III.

Ostali.

Poleg teh petero velikih narodov, oziroma plemen imamo na Balkanu še celo vrsto drugih narodičev in plemenskih skupin. Njih število je tako veliko, da lahko trdimo, da ni nikjer več v Evropi prostora, kjer bi bilo srečati na tako majhnem ozemlju toliko različnih narodov in plemen. Nemško časopisje piše časih o Balkanu kot o Wetterwinklu: v resnici se križa tam toliko jezikov, šeg, običajev, ver, krvi in interesov, kakor je mogoče kaj takega samo tam, kjer je osredotočen prehod iz enega sveta v drug svet, iz okcidenta v orient.

O skupinah, ki zavzemajo le neznaten odstotek na Balkanu — kakor o Perzijanih; o Kurkih, ki so sorodni z Armenci in Perzijci; o Čerkezih, ki so se preselili v Turčijo, ko so zasegli Rusi l. 1869. Kavkaz itd. — o teh naselbinah ne moremo razpravljati na tem mestu. Razpravljati nam je temveč še o onih narodih, ki tvori vsak zase vsaj nekaj stotisoč duš, in ki bi vsaj utegnil priti v poštev pri vprašanju avtonomije narodnih skupin na Balkanu. Predvsem torej o Armencih, Židih, Ciganih in Kucovlahih. Končno nam bo omenjati še Levantince.

Armenci.

Armenci so eden najstarejših in najznamenitejih narodov kavkaškega plemena. Njih prvotna domovina leži med Kavkazom in Mezopotamijo.

Armenci so kristjani, njih vrhovni patriarh stoluje v Carigradu, ostala dva armenska patriarha stolujeta v Jeruzalemu in Sisu. Na drugem mestu omenjamo že, da se poslužujejo jako radi turščine kot občevalnega jezika in jo pišejo s svojo ortografijo, dasi izhaja poleg tega več drugih pristno armenskih časopisov.

Vseh je okolo 1,640.000, torej nekoliko več od Slovencev. Izvečine bivajo v Mali Aziji; v Evropi jih živi le okolo 400.000. Lesem jih je poklical sultan Mohamed II. tako kakor Žide, kmalu ko je padel Carigrad v turške roke.

Armenci so jako vestni ljudje, spekulanti in vztrajni. Zato se je pospelo mnogo njih do odličnega bogastva. Po svojem temperamentu stoje Turkom bliže od Grkov in Jugoslovanov, a zato so turški premoči tudi nevarneji, ker so se znali splaziti prav v vse državne kote in izkušali prodreti tam s svojim vplivom. Po drugi strani so se organizovali za hrbtom sultanove vlade v tajne zveze revolucionarnega značaja.

Tako je prikipel nekoč srd Turkov napram Armencem do svojega vrhunca. Nekateri dolže celo Angleže, da so to napetost umetno podpihovali. Leta 1895. in 1896. so poklali Turki v zvezi z divjimi Kurdi mnogo tisoč armenskih kristjanov tako v Evropi kakor v Aziji.

Število Armencev je padlo v Evropi po tem klanju na jedva četrti del, do danes se je mnogo preganjanih vrnilo, drugi so se naselili le-sem, da zavzamejo mesto ubitih, tako da jih ni danes v Evropi nič manj, kakor jih je bilo pred armenskim klanjem. V samem Carigradu jih živi okolo 150.000.

Židje.

Znano je, da je židovski plemenski tip dvojen. Eden je španski, drugi je rusko-poljski. Prvi je mnogo močnejši, kavkaškemu plemenu jako sličen; rusko-poljski je zanikrn, našim očem oduren, njegov prsni odmer je tako majhen kakor pri nobenem drugem narodu več v Evropi.

Oba ta tipa dobimo na Balkanu, in sicer v velikih kompaktnih masah v Rumuniji in v Turčiji. Vseh je na Balkanu do pol milijona, toda do tako izvrstnega mesta, kakor so si ga znali priboriti Židje v zapadni Evropi, se balkanski niso mogli. V veletrgovini so jim delali tukaj Armenci in Grki preobčutno konkurenco.

Cigani.

Odkod in kako je s Cigani, si raziskovalci še niso na jasnem. Največ jih trdi, da so indijskega izvora. Na Balkanu jih utegne živeti do 200.000. Največ jih pripada seveda od tega na Turčijo.

Svoje lastne vere nimajo nobene, marveč jo ravno tako naglo in brez pomisleka menjujejo kakor svoje bivališče. Po svojem načinu življenja jih je prištevati nomadom. Dela se jim ne ljubi, stalnih poklicev nočejo opravljati. Njih jezik naj je soroden staroindijskim, drugim narodom je težko umljiv.

Kucovlahi.

Kucovlahi ali kratko tudi Vlahi imenovani žive izključno le na Turškem, in sicer v zapadni Makedoniji ob Pinduzu in Janinskem jezeru. Cenijo jih na 200.000.

Kucovlahi so potomci nekdanjih rimskih kolonistov, tako da ima tudi njih jezik gotovo sorodstvo z rumunskim. Zato so razvili Rumunci veliko propagando, da pridobe te svoje namišljene rojake docela za svojo stvar.

Da kažejo Kucovlahi neko sorodnost z Rumuni, o tem ni dvomiti. Razmerje bo nekako isto kakor med Vlahi, ki so živeli še pred eno generacijo v naši Istri, južno od Učke gore, v vaseh Brdo, Novoselo in Sušnjevico — domačini so jih imenovali Ćiribire — ter med Vlahi na Rumunskem. Istrske Vlahe so tamošnji Hrvatje že docela absorbirali, tako da eksistirajo danes le še v Miklošičevih zapiskih. Kucovlahi pa se utegnejo ohraniti, ker je propaganda iz Rumunije jako stanovitna.

Levantinci.

Križance zamorske in evropske krvi imenujemo Kreolce. Kreolci Turkov so Levantinci.

Znano je, da so križarili in trgovali v Levanti svoje čase posebno Benečani in Genuejci. Sčasoma so vzrasle v orientu cele kolonije iz Genue in Benetk, kolonijci so se pomešali s Turki in nastalo je novo pleme.

Levantinci so drugače popolnoma nezanimivo pleme, po številu jih je le nekaj tisoč. Po celem orientu so poznani zaradi svoje velike malomarnosti in lenobe, dasi so drugače jako talentirani in inteligentni ljudje, toda njih izobrazba je navadno le površna in zato navidezna.

Italijanski pregovor pravi: Chi voul far sua rovina, prende moglie Levantina — kdor se hoče ruinirati, naj se oženi z Levantinko.

Pregled.

Sestavimo sedaj kratek pregled vseh narodov, ki bivajo docela ali vsaj v svojem glavnem delu na Balkanu, potem vidimo, da naraste njih skupno število na 34 milijonov duš.

Natančnejši sestavek se vidi iz sledeče tabele:

Balkanski narodi:

Jugoslovani:		
Slovenci	1,370.000	
Hrvatje	2,864.000	
Srbi	6,466.000	
Bolgari	5,200·000	15,900.000
Rumuni:		
na Rumunskem	5,700.000	
„ Ogrskem	3,000.000	
„ Avstrijskem	250.000	
„ Ruskem	1,250.000	10,200.000
Grki:		
na Grškem	1,850.000	
„ Bolgarskem	70.000	
„ Rumunskem	20.000	
„ Turškem	1,360.000	3,300.000
Turki*)		1,800.000
Albanci		1,300.000
Armenci		400.000
Židje:		
na Turškem	170.000	
„ Rumunskem	280.000	
„ Srbskem	6.000	
„ Bolgarskem	35.000	
„ Hrv.-Slav. v Bosni	9.000	500.000
Cigani:		
na Turškem	60.000	
„ Bolgarskem	95.000	
„ Srbskem in drugod	45.000	200.000
Kucovlahi		200.000
Ostalih		200.000
Skupno		34,000.000

Podati nam je dodatno k gorenjemu pregledu še podrobnejo tabelo o Jugoslovanih z ozirom na ozemelj, na katerih bivajo, da utemeljimo s tem obenem skupno število Jugoslovanov vobče kakor vseh štirih narodnosti posebe.

Anton Trstenjak je priobčil nedavno v „Slovenskem Narodu“ več balkanskih feljtonov, kjer govori soglasno z našim izvajanjem o 16 milijonov Jugoslovanov. Pisatelju teh vrstic ni znano, je posnel A. Terstenjak omenjeno število po rezultatu, ki ga je publiciral pisatelj teh vrst že pred nekaj meseci v enem izmed slovenskih dnevnikov, ali pride do omenjenega števila neodvisno od naših raziskovanj.

Prihaja A. Trstenjak po lastnih računih do istega rezultata, potem je to soglasje pozdraviti zaraditega, ker je pisal še predlanskem ugleden južnoslovanski list, kakor da je vseh Jugoslovanov 12 milijonov.

V sledeči tabeli utemeljuje pisatelj svojo statistiko:

Jugoslovani:

Slovenci:		
na Avstrijskem	1,250.000	
„ Ogrskem	70.000	
„ Italijanskem	50.000	1,370.000
Hrvatje:		
na Hrv. in Ogrskem	1.850.000	
v Dalm. in Istri	614.000	
„ Bosni	400.000	2,864.000
Srbi:		
na Srbskem	2,500.000	
„ Turškem	1,000.000	
v Hereeg. in Bos.	1,400.000	
na Hrv. in Ogrs.	1.200.000	
v Dalmaciji	126.000	
v Črni gori	230.000	6,466.000
Bolgari:		
na Bolgarskem	3,500.000	
„ Turškem	1,700.000	5,200.000
Skupno		15,900.000

Sklep.

Kakor se sukajo stvari na Balkanu, utegne prinesti vsak dan novo razčaranje.

Dogodki so sledili hitro drug drugemu in preminjali položaj: najprej ustava v Tur-

*) Mohamedanov je seveda več, ker se prišteva k tej veri razen Turkov še dosti drugih. Pis.

Dalje v prilogi.